

PATARIMAI PEDAGOGAMS:

**bendradarbiavimas su tėvais
ugdant įvairiapusių raidos
sutrikimų turintį vaiką –
ar siekiame to paties?**

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

**NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA**

**Leidiny parengtas ir išleistas įgyvendinant projektą
„Įtraukiojo ugdymo galimybių plėtra, I etapas“
(Nr. 09.2.2-ESFA-V-707-03-0001). Projektas finansuojamas
Europos socialinio fondo lėšomis.**

Šį leidinį draudžiama mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų
tikslais atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti ar
padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete)
tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose,
išleisti ir versti, platinti jo originalą arba kopijas.

Leidinį parengė Jolanta Laukaitienė

Leidybos įmonė „Kriventa“

V. Pietario g. 5-3, LT-03122 Vilnius

Tel. / faks. (8 5) 265 0629. Mob. tel. +370 682 47 899

El. paštas kriventa@kriventa.lt

www.kriventa.lt

Kalbos redaktorė Angelė Pletkuvienė

Dizainerė Ilona Chmieliauskaitė

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės
Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)

ISBN 978-609-462-186-4

© Nacionalinė švietimo agentūra, 2022

TURINYS

- 5** Kodėl bendradarbiaujant kyla sunkumų?
- 7** Kaip kurti bendradarbiavimu grįstą tėvų ir pedagogų partnerystę?
- 9** Kaip bendradarbiauti sėkmingiau?
- 12** Ar laikotės nuoseklumo ir tęstinumo?
- 12** Ar susitarėte, kaip komunikuosite?
- 13** Ar jūs esate komanda?
- 14** Kaip planuoti susitikimus?
- 16** Kaip tėvai dalyvauja ugdymo ir pagalbos vaikui procese?
- 17** Į ką verta atkreipti dėmesį?
- 18** Literatūra

Ugdydami vaiką, turintį įvairiapusių raidos sutrikimų, pedagogai ir tėvai susiduria su klausimais, kaip padėti jam greičiau prisitaikyti ugdymo įstaigoje, kaip lavinti jo įgūdžius ir sukurti tokią aplinką, kurioje jis galėtų gerai jaustis ir mokytis. Įvairiapusių raidos sutrikimų turintis vaikas ugdymo įstaigoje, kaip ir kiti vaikai, patiria sunkumų ir iššūkių. Ugdat individualių savybių turintį vaiką specialistams ir tėvams neretai prireikia specifinių žinių ir bendrų sprendimų. Tenka atsižvelgti į individualius vaiko poreikius, suplanuoti ir taikyti numatytus pagalbos būdus bei strategijas, laikytis nuoseklumo. Šiuo leidiniu siekiama atkreipti dėmesį į tuos aspektus, kurie sudarytų jums palankesnes sąlygas drauge lengviau rasti į vaiką orientuotus problemų sprendimus, padėtų kurti teigiamą tarpusavio ryšį. Tokiame bendradarbiavimo procese labai svarbus abiejų pusių įsitraukimas, atsakomybės prisiėmimas ir geriausių vaiko interesų siekis. Tikimės, kad šis leidinys padės jums ne tik būti partneriais, kurie siekia bendro tikslo, bet ir džiaugtis mažiausiais teigiamais pokyčiais.

KODĖL BENDRADARBIAUJANT KYLA SUNKUMŲ?

Ugdant vaiką, turintį specialiųjų poreikių, gali kilti nemažai iššūkių. Sprendžiant kilusius sunkumus, pasitaiko situacijų, kai tėvų ir pedagogų ar pagalbą teikiančių specialistų požiūriai nesutampa, kartais per daug susitelkiama į problemų priežastis, o ne į jų sprendimus. Tuomet tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas gali vykti ne taip sklandžiai.

? KOKIE YRA JŪSŲ LŪKESČIAI

Į ugdymo įstaigą pasikvietę pasikalbėti įvairiapusių raidos sutrikimų turinčio vaiko tėvus, išsiaiškinkite jų lūkesčius. Viena iš priežasčių, dėl ko kyla bendradarbiavimo sunkumų, yra tai, kad tėvai ir pedagogai turi skirtingus lūkesčius ir sunkiai suderina reikalavimus (Januškevičiūtė, 2015).

Norėdami išlikti mandagūs ir neįžeisti jūsų, tėvai gali neišsakyti savo lūkesčių. Paskatinkite, padrąsinkite tėvus pasakyti, ko jie tikisi iš jūsų ir iš vaiko. Jei tėvai neturės galimybių išsakyti savo lūkesčių, jie gali likti nepatenkinti pokalbiu.

Gana dažnai tėvai tikisi:

- informacijos apie tai, kaip bus arba yra ugdomas vaikas;
- informacijos apie vaiko pažangą;
- informacijos apie vaiko raidą;
- kad atsižvelgsite į jų interesus vaiko ugdymo klausimais.

Tėvai ir pedagogai gali labai skirtingai vertinti vaiko elgesį ir tai, ko jam reikia. Išsiaiškinkite, ko tėvų nuomone, reikėtų jų vaikui. Kada jam gali būti reikalinga pagalba? Kartu pasitarę su tėvais

kuo konkrečiau įvardykite jų lūkesčius ir paverskite juos tikslais, kuriuos galite įtraukti į individualaus pagalbos vaikui plano tikslų sąrašą.

Kartais tėvai arba vaiką ugdantys specialistai tikisi labai greito ugdymo rezultato, pastebimos pažangos. Kai keliami lūkesčiai nėra realūs ir pasiekiami ne taip greitai, kaip tikėtasi, kai vaiko elgesys nesikeičia, turimi įgūdžiai arba raida neatitinka jo amžiaus, vaiko ugdytojams gali kilti kaltės jausmas, liūdesys, pyktis ir nusivylimas. Skubotai nesėkmių priežastis galima priskirti asmeniškai sau. Kartais verta priminti sau, kad laukiami pokyčiai bus ne taip greitai, ir apsvarstyti bei išanalizuoti taikytas praktikas ir sprendimų būdus. Ugdant vaiką, turintį įvairiapusių raidos sutrikimų, kartais pokyčiai gali būti vos pastebimi po gana ilgo laikotarpio. Net ir mažiausia pergalė, pokyčiu verta drauge pasidžiaugti, jei yra galimybė, būtina atkreipti ir paties vaiko dėmesį į pokyčius.

Kalbėkite drauge apie realius pokyčius. Kokio pokyčio kartu sieksite? Kiek laiko prireiks pokyčiui pasiekti? Ko reikės jam pasiekti? Suskaidykite tikslus į kuo aiškesnius, konkretesnius etapus.

Kartu dirbdami komandoje ir kiekvienas atskirai pagalvokite:

- ko jūs tikėtės iš vaiko;
- ko jūs tikėtės iš savęs;
- ko tikėtės iš kitų;
- kaip paaiškinate vaiko patiriamus sunkumus ir iššūkius, kodėl jų kyla;
- ar jūsų lūkesčiai ir vaikui keliami reikalavimai nėra per aukšti.

? DĖL KO DAŽNIAUSIAI NERIMAUJAMA

Viena iš priežasčių, kuri gali apsunkinti bendradarbiavimą su tėvais, yra priekaištų baimė. Tiek tėvai, tiek pedagogai gali bijoti priekaištų. Bijodami ir vieni, ir kiti mano, kad kitas nuvertins jų pastangas. Todėl gali kilti baimė ir nerimas, kad kiti pagalvos ar priekaištaus dėl to, jog kažkas daroma blogai.

TĖVŲ NERIMAS. Tėvai dažniausiai gali nerimauti ir bijoti, kad jų išsakytas mintis vaiką ugdantys specialistai supras kaip priekaištus. Jei išsakys kitokią nuomonę, siūlys kitus sprendimus, tėvai gali nerimauti, kaip bus elgiamasi su jų vaiku pasibaigus pokalbiui. Nerimaujantys tėvai gali vengti susitikimų, rasti įvairiausių priežasčių nedalyvauti priimant bendrus sprendimus, pvz., neturėti laiko, būti užimti ir pasyvūs, neišitraukti į ugdymo ir problemų sprendimo procesus.

IR PEDAGOGAI KARTAIS NERIMAUJA. Pedagogų nerimas gali būti susijęs su tėvų nepateisintais lūkesčiais, jei jie tikisi aukštesnių vaiko pasiekimų. Kalbėti ir diskutuoti apie vaiko sunkumus gali būti sunku, nes jie taip pat gali bijoti ir vengti galimų tėvų priekaištų. Baimė

gali stiprėti, jei dažnai pasireiškia nepageidautinas vaiko elgesys, kurio nepavyksta pakeisti. Sudėtingos situacijos, kai pasireiškia sunkiai prognozuojamas vaiko elgesys, paskatina mintis, kad nepavyks padėti išspręsti esamų sunkumų, o tai tik stiprina su priekaištais susijusią baimę ir nesaugumo jausmą.

Atkreipkite dėmesį į tai, kokios mintys ir vaizdiniai kyla, kai jaučiate nerimą, baimę ar kitus jausmus.

- Ar nerimaujate, jog galite vaikui nepadėti?
- Ar bijote, jog tėvai su skundu gali kreiptis į vadovą ar kitas įstaigas?
- Ar bijote prarasti autoritetą? Gal manote, jog jūsų pastangų neįvertino tėvai?
- Baiminatės, kad tėvai suabejos jūsų kompetencija?
- Norite išvengti konflikto?

Bijodamas žmogus gali vengti, gintis ir kovoti, šitaip sutelkdamas jėgas į tai, kaip sumažinti nemalonių emocijų patyrimą. Susitelkti į problemų sprendimus tuomet gali būti sunku. Baimė sunkina sprendimų priėmimą, neleidžia pamatyti kitokias perspektyvas ir kelti naujas idėjas.

KAIP KURTI BENDRADARBIAVIMU GRĮSTĄ TĖVŲ IR PEDAGOGŲ PARTNERYSTĘ?

? AR PAŽĪSTATE ŠEIMĄ

Kiekviena šeima į ugdymo įstaigą ateina su savo istorija, o vaiko ir tėvų patirtis yra unikali. Diagnozės nulemti pokyčiai gyvenime ir geriausių pagalbos būdų savo vaikui paieška neretai būna emociškai sudėtingas išbandymas šeimai. Išgirdę diagnozę kai kurie tėvai dar ilgą laiką gali neigti, nepripažinti, kad jų vaikui kažkas negerai. Žinia, kad vaiko raida neatitinka amžiaus, sukelia daug nemalonių emocijų: pyktį, nerimą, nusivylimą, bejėgiškumą, sielvartą, netekties ir net atskirties jausmą. Pedagogams tenka suprasti tėvų išgyvenimus, būti jautriems ir empatiškiems. Kiekvienas asmuo, kuris bendrauja su vaiko tėvais, gali suteikti emocinę paramą ir palaikymą. Neabejingai pažvelkite į tėvų situaciją, pastebėkite tuos, kuriems reikalinga emocinė parama, paskatinkite kreiptis psichologinės pagalbos.

Bendradarbiavimo procesui gali trukdyti neigiama šeimos patirtis. Jeigu jau teko keisti ugdymo įstaigą, tėvai gali būti nusivylę pagalbą vaikui teikiančiais specialistais, jų kompetencijomis ugdyti vaiką, turintį įvairiapusių raidos sutrikimų, ypač po to, jei ugdymo įstaigoje buvo stokojama žinių ir išteklių, reikalingų su vaiko ugdymu, elgesiu susijusiems sunkumams įveikti. Išiplieskę konfliktai, nepasitenkinimas, ankstesnė neigiama patirtis gali sunkinti pedagogų ir tėvų partnerystę. Tėvai sunkiau bendradarbiaus ir įsitrauks į ugdymo procesą, tikėtina, bus mažiau patenkinti ugdymo kokybe ir daroma pažanga.

Kita dalis tėvų gali būti labai motyvuoti ir pasiryžę ieškoti daugiau pagalbos ir paramos galimybių. Jie norės daugiau žinoti apie autizmo

spektrą ir pasirengę būti aktyvūs vaiko ugdymo proceso dalyviai.

Jei tėvai domisi ir yra sukaukę informacijos apie autizmo spektrą, bendri pasitarimai pravers planuojant ir organizuojant vaiko ugdymo procesą, sprendžiant kilusias problemas. Sužinokite, ką tėvai jau yra išbandę, kokias intervencijas jau taikė arba taiko namuose, kokias terapijas, užsiėmimus vaikas lanko, kaip tenkinami jo poreikiai ir kokią reikšmę vaikui turi mokykla. Tėvai geriausiai pažįsta savo vaiką ir gali tapti puikiais jūsų partneriais sudarant individualų pagalbos planą ar elgesio intervencijos planą.

Įtraukite tėvus į pagalbos vaikui planavimo ir ugdymo procesus. Kalbėdami su tėvais surinkite išsamią informaciją apie vaiką. Tai leis geriau suplanuoti tolesnius pagalbos veiksmus.

Kokia informacija apie vaiką būtų aktuali?

- Išsiaiškinkite autizmo spektro sutrikimui būdingus ypatumus, kuriais pasižymi vaikas. Kokios yra vaiko stiprybės ir pomėgiai? Kokias vaiko galimybes mato tėvai?
- Sužinokite, kokios buvo vaiko raidos vertinimo, pedagoginės psichologinės tarnybos specialistų išvados ir rekomendacijos? Kokie pagalbos metodai jau buvo taikyti ir koks jų veiksmingumas?
- Supraskite tėvų patirtį, kokios jų svajonės ir viltys, siejamos su vaiku.
- Paašškinkite tėvams, kaip jūs sieksite ugdymo efektyvumo, suteikite informacijos apie ugdymo programą, informuokite, kokie ugdymui svarbūs sprendimai bus priimami.

? KAIP KURTI ARTIMESNĮ RYŠĮ SU ŠEIMA

KAIP SUARTINTI ŠEIMĄ IR MOKYKLOS BENDRUOMENĘ? Tėvai, auginantys autizmo spektro sutrikimų turintį vaiką, gali vengti aktyviai dalyvauti mokyklos gyvenime, bendruose renginiuose. Neretai jie jaučiasi atskirti, su jais mažai bendraujama, dažnai nesuteikiama galimybių įsitraukti ir kartu spręsti vaikų ugdymo si problemų (Miltenienė, 2005). Formuoti ryšį ir palaikyti santykį padėtų šeimos ir mokyklos partnerystė, kuriama per įvairias mokykloje organizuojamas veiklas, kurios apimtų visas šeimas. Tėvai gali būti skatinami dalyvauti atvirų durų dienose, bendruose pusryčiuose, projektuose, teminiuose užsiėmimuose, kuriuose jie daugiau sužinotų apie vaikų auklėjimą ir ugdymą, vaiko elgesio koregavimą, pagalbą mokantis. Tėvams galima organizuoti specialiųjų poreikių vaikų turinčių tėvų, taip pat mokymosi arba elgesio problemų patiriančių vaikų tėvų grupes, savitarpio pagalbos grupes.

- Nenuolti nuo mokyklos gyvenimo padėtų elektroniniai naujienlaiškiai, tėvų grupės socialiniuose tinkluose, dažnesnis bendravimas naudojantis išmaniųjų įrenginių programėlėmis.
- Skatinkite tėvus būti aktyvius, pasidalykite su jais atsakomybę kartu planuodami renginius, kvieskite juose dalyvauti kartu su kitomis šeimomis.
- Pedagogų dalyvavimas kartu su šeima bendrose veiklose padės palaikyti artimesnius santykius su tėvais, suteiks daugiau galimybių kartu ieškoti problemų sprendimo būdų realioje, gyvenimiškose situacijose.

? AR JŪSŲ SANTYKIS LYGIAVERTIŠKAS

Pedagogai yra švietimo sistemos dalis. Darbas yra reglamentuotas įvairiais įstatymais ir nutarimais. Tai kuria tam tikrą atstumą, nelygiavertiškumą tarp pedagogų ir tėvų. Kai pedagogai yra aukštesnėje pozicijoje, o tėvai – žemesnėje, tėvai gali tapti mažiau aktyvūs. Jei pedagogai bus linkę siūlyti patarimus ir sprendimus, tarsi nuleisti juos iš viršaus ir prisiimti per daug atsakomybės, tėvai gali nesutikti su siūlomais sprendimais ir jų nevykdyti. Juos gali suvokti kaip nurodymus. Nelygiavertiškumą gali sukurti ir aukštas tėvų socialinis statusas. Tuomet pedagogai gali jaustis žemesnėje pozicijoje. Bendradarbiaudami atkreipkite dėmesį, kaip jaučiatės. Pedagogui verta suvokti savo vaidmenį ir bendrauti su tėvais kaip su lygiaverčiais partneriais, stengtis juos įtraukti į bendrų sprendimų paiešką.

Daug svarbiau ne pateikti rekomendacijas, reikalauti veiksmų ar parodyti savo, kaip specialisto, kompetencijas, pateisinti savo vaidmenį, o kurti lygiavertišką santykį, kai kiekvienas be baimės gali kalbėti apie sunkumus, aiškiai išsakyti savo lūkesčius, be kritikos priimti vienas kito požiūrį, gerbti savo pašnekovą, susitelkti, prisiimti atsakomybę ir skatinti vienas kitą kartu ieškoti sprendimų.

KURKITE PASITIKĖJIMĄ VIENAS KITU.

Net jei jūsų požiūriai nesutampa, parodykite tėvams, kad jūs esate jų pusėje. Drauge su tėvais jūs siekiate vaiko gerovės. Tai bendras tikslas, kuris jus gali suvienyti ir telkti. Tėvams svarbu pajusti, kad jūs ieškote ir gebate priimti sprendimus, patirti, jog jų nuomonė nebus ignoruojama, jie nebus apkaltinti ar sukritikuoti, jei jiems kas nors nepavyko.

- Išklauskite tėvus.
- Nekritikuokite ir nesmerkite.
- Atsisakykite vertinimų.
- Gerbkite tėvų nuomonę, požiūrį.
- Priimkite tėvų pasiūlymus, idėjas.

Tik tada, kai yra glaudus, pasitikėjimu grįstas bendradarbiavimas su tėvais, galima lengviau aptarti įvairias pagalbos priemones, pasiūlyti nespacificinius sprendimus ir strategijas.

KAIP BENDRADARBIAUTI SĖKMINGIAU?

Atsižvelkite į tai, kas gali nulemti jūsų bendradarbiavimo sėkmę. Sėkmingam tarpusavio bendradarbiavimui svarbu:

- tėvų lūkesčiai, pasitikėjimas pedagogais, tikėjimas, kad specialistai bus atsidavę jų vaiko problemoms ir sunkumams;
- tėvų ir pedagogų pasiryžimas siekti pokyčių, laiko tam skyrimas;
- gebėjimas komunikuoti tarpusavyje;
- veiksmai, kuriais siekiama spręsti problemas;
- aplinka, kurioje vyksta pokalbis su tėvais;
- tėvų pažeidžiamumas ir pan.

Bendradarbiavimui gali turėti reikšmės jūsų asmeninės savybės, ankstesnė patirtis, įsitikinimai ir pasitikėjimas savimi. Pedagogams bendradarbiauti su tėvais padės tai, jei jie ugdymo įstaigoje jaus palaikymą, pripažinimą, turės patirties, kaip kalbėtis su tėvais, ir jausis galintys įveikti būsimus iššūkius.

DALYKITĖS INFORMACIJA

Tėvams bus aiškiau ir ramiau, kai gaus informacijos apie tai, kaip sekasi jų vaikui. Pasitarkite, kas bus atsakingas asmuo ugdymo įstaigoje, kuris kontaktuos su tėvais ir su autizmo spektro sutrikimą turinčiu vaiku. Šis asmuo užmegztų kontaktą su vaiku, gerai suprastų jo poreikius, šeimos situaciją. Gerai, jei jis bendradarbiautų ne tik su tėvais, bet ir pagal poreikį su kitomis įstaigomis. Jis informuo-

tų kitus pedagogus ir tėvus apie efektyvias darbo su mokiniu strategijas, pasirinktus būdus ir praktikas, pateiktų jiems trumpas instrukcijas ir suderintų veiksmus tų, kurie ne tik įtraukti į ugdymo procesą, bet ir bendrauja bei būna kartu su vaiku.

Reguliariai informuokite tėvus, kaip vaikui sekėsi ugdymo įstaigoje, kas įvyko užsiėmimų, pamokų ar pertraukų metu.

REGULIARIAI SUSITIKITE

Glaudesnį tarpusavio bendradarbiavimą padeda kurti reguliarūs ir tikslingi susitikimai. Susitikti su tėvais verta nuolat, ne epizodiškai ir ne tik tada, kai vaikui ar pedagogams kyla sunkumų. Būtina tartis, kai dar nėra rimtų problemų. Nuola-

tiniai susitikimai ir aptarimai reikalingi tam, kad žinotumėte, kokia yra šiandieninė vaiko situacija, kaip sekasi pasiekti suplanuotus ugdymo ir pagalbos vaikui tikslus. Reguliariai susitikdami galėsite planuoti būsimus tikslus ir juos periodiškai aptarti.

KALBĖKITĖS NE TIK APIE PROBLEMAS

Net ir individualūs susitikimai su tėvais be konkretaus tikslo gali būti reikšmingi kuriant glaudesnę santykį. Kasdieniai susitikimai su tėvais, kurių metu galima pasidalyti dienos įvykiais, aptarti klasės veiklas, leis tėvams pasijusti mokyklos dalimi. Pasitikite tėvus su vaiku, išlydėkite iš ugdymo įstaigos. Kiekvienas toks jūsų susitikimas bus galimybė aptarti vaiko ryto ar dienos patirtis.

Pasistenkite kuo daugiau žinoti apie vaiką ir jo šeimą, palaikydami kuo glaudesnius, geresnius ryšius su šeima. Kuo geresnius santykius užmegsite su tėvais, tuo lengviau spręsite vėliau kilusius sunkumus.

AR RANDATE KUO PASIDŽIAUGTI?

Autizmo spektro sutrikimų turintis vaikas gali patirti įvairių iššūkių ugdymo įstaigoje. Jis gali turėti elgesio ar emocinių sunkumų bei išskirtinių sensorinių poreikių, patirti nesėkmes socialinėse sąveikose. Tėvai, auginantys įvairiapusių raidos sutrikimų turintį vaiką, dažniau nei kiti tėvai sulaukia neigiamų žinių apie vaiko patirtis mokykloje. Vaiko problemų mokykloje išvarginti tėvai gali patirti daug nemalonių emocijų: kaltę, pyktį, bejėgiškumą, nusivylimą. Jei pokalbyje jie girdės tik apie vaiko sunkumus ir nesėkmes, tokias žinias gali priimti kaip priekaištus ir jaustis neturintys tinkamų kompetencijų auklėti vaiką. Nuolat girdėdami neigiamas žinias apie vaiko raidą, elgesio ir adaptacinius sunkumus, gali kurti savo „blogos mamos“ arba

„blogo tėvo“ vaizdinį. Klausantis apie vaiko nesėkmes taip pat gali kilti pyktis ir nusivylimas, kad vaikas negauna reikiamos pagalbos ugdymo įstaigoje iš jam priskirtų specialistų, kurie lyg ir turėtų padėti vaikui, jei jis susiduria su sunkumais ugdymo įstaigoje. Tai skatina priešpriešą, apsunkina bendravimą ir neleidžia sukurti partneryste grįstų ryšių.

Tėvams svarbu ne tik jausti, kad gali daryti įtaką mokyklos gyvenime, ne tik turėti galimybę lygiateisiškai prisidėti prie vaiko ugdymo organizavimo proceso, bet ir žinoti net ir apie mažiausius pokyčius, kurie susiję su vaiko pažanga. Bendraudami leiskite vieni kitiems patirti ir malonias emocijas. Pastebėkite, ką darote gerai, ir pasidžiaukite net ir mažomis pergalėmis.

AR LAIKOTĖS NUOSEKLUMO IR TĚSTINUMO?

NUOSEKLUMAS. Autizmo spektro sutrikimų turintiems vaikams svarbu ne atsitiktinė, o nuosekliai palaikoma tvarka, struktūra. Svarbu nuolat aiškintis, tartis, kaip vaikas elgiasi namuose ir kitose aplinkose. Kartu tikslinkitės, kaip mokomas vaikas vieno ar kito įgūdžio, kokios pasitelkiamos tam priemonės, aptarkite, kokios strategijos pasiteisina. Jei namuose vaikas mokomas komuniuoti naudojantis paveikslėliais, pasitelkite tokias pačias priemones ir ugdymo įstaigoje.

TĚSTINUMAS ĮVAIRIUOSE KONTEKSTUOSE. Jei mokykloje arba namuose pavyko

pakeisti vaiko elgesį, aptarkite drauge, kaip galėtumėte išmoktą elgesį perkelti į kitą aplinką. Tarp tėvų ir pedagogų gali atsirasti nepasitikėjimas vienas kitu, kai vaikas namuose elgiasi vienaip, o ugdymo įstaigoje – kitaip. Taip gali būti. Vaikas, turintis įvairiapusių raidos sutrikimų, gali skirtingai elgtis. Jam tiesiog sunkiau perkelti įgytą įgūdį į naują aplinką. Kitaip gali pasireikšti ir vaiko poreikiai. Jei vienoje aplinkoje vaiko poreikiai bus slopinami, kitoje jie gali stipriai pasireikšti. Pvz., poreikis stimuliuotis mokyklos aplinkoje vaikui gali būti draudžiamas. Grįžęs namo jis sieks šį poreikį patenkinti. Verta suprasti, kad vaiko elgesys tam tikrame kontekste gali skirtis.

AR SUSITARĖTE, KAIP KOMUNIKUOSITE?

Vienas svarbiausių dalykų bendradarbiaujant yra efektyvi komunikacija. Numatykite, kaip dažnai ir kokiais būdais bendrausite tarpusavyje.

Bendradarbiavimo su tėvais formos gali būti:

- individualūs pokalbiai su šeima;
- apsilankymai ugdytinio namuose;
- atvejo analizė;
- susirašinėjimas elektroniniu paštu, pokalbiai telefonu ar naudojantis internetinėmis pokalbių programomis;
- dienoraštis arba komunikacinė knyga.

Prisiminkite, kad tėvams rūpi sužinoti, kaip kasdien sekasi jų vaikui.

KOMUNIKACIJOS SU TĚVAIS PLANAS.

Tam, kad jūsų komunikacija būtų dar geresnė, galite susikurti savitą sistemą, pasitelkdami dienoraštį, komunikacinę knygą ar programėles, skirtas išmaniesiems įrenginiams. Su tėvais galėsite susirašinėti apie tai, kaip vaikui sekėsi, kokia buvo jo savijauta išlydint iš namų ar ugdymo įstaigoje, kokie pokyčiai ar pasikeitimai numatomi dienvarkėje. Komunikacijos knygoje ar dienoraštyje aprašykite susitarimus, praneškite apie būsimus įvykius, svarbias datas ir pan. Čia galite pateikti strategijas, kurios padėtų tiek įstaigoje, tiek namuose mokyti vaiką pageidautino elgesio būdų, savireguliacijos, nusiramavimo metodų. Kalbėdamiesi ar susirašinėdami su tėvais, nepamirškite įterpti bent keletą gerų, pozityvių naujienų apie vaiką, jo pažangą ir pasiekimus.

AR JŪS ESATE KOMANDA?

Ugdant vaiką, turintį autizmo spektro sutrikimų, rekomenduojama suburti komandą. Ši komanda, veikianti daugiadalykiu požiūriu, siekia vieno bendro tikslo – efektyvaus vaiko ugdymo ir gerovės. Norint to pasiekti, komandai prireiks kompleksinių sprendimų.

Bendradarbiaujančios komandos nariais gali būti:

- tėvai ir mokinys;
- administracijos atstovas arba ugdymo įstaigos vadovas;
- mokytojas;
- mokytojo padėjėjas;
- specialusis pedagogas;
- socialinis pedagogas;
- psichologas;
- terapeutai, pvz., logopedas, ergoterapeutas, kineziterapeutas;
- vaiko gerovės komisijos nariai.

Kartu suburta komanda:

- stengiasi nustatyti reikšmingus akademinis ir socialinius tikslus bei uždavinius;
- pasirenka strategijas, pvz., nusprendžia, kaip stiprins socialinius įgūdžius įstaigoje ir namuose, kartu sudaro individualų pagalbos planą (IPP) ir elgesio intervencijos planą (EIP);
- plečia žinias apie įvairiapusių raidos sutrikimų turinčių vaikų ugdymą.

Bendradarbiavimo tikslas – tėvai ir pedagogai jaučiasi bendra komanda, kuri kartu planuoja, dalijasi atsakomybėmis, priima sprendimus ir siekia vaiko ugdymo pažangos bei gerovės.

KAIP PLANUOTI SUSITIKIMUS?

Pirmasis susitikimas su tėvais ir vaiku dažniausiai planuojamas dar prieš pradėdant jam lankyti ugdymo įstaigą. Tėvai ir vaikas susipažįsta su aplinka, kurioje teks vaikui mokytis ir ugdyti įgūdžius.

PIRMO SUSITIKIMO PLANAVIMAS. Lengviau suplanuosite būsimą susitikimą, jei apsvarstysite šiuos aspektus:

- Koks jūsų susitikimo tikslas? Kokio susitikimo rezultato tikėtės? Pvz., išsiaiškinsite, kokio pageidautino elgesio, įgūdžių sieksite, sudarysite elgesio planą, aptarsite strategijų veiksmingumą.
- Nuspręskite, kas dalyvaus susitikime. Peržiūrėkite, kokie specialistai dirbs arba dirba su vaiku. Kokių specialistų reikia, kad galėtumėte kartu rasti geriausius sprendimus?
- Suderinkite su susitikimo dalyviais patogiausią susitikimo laiką.
- Išsiaiškinkite, kokius lūkesčius turi susirinkusieji? Ką jūs norėtumėte aptarti ar išspręsti susitikimo metu? Kodėl jums tai svarbu?
- Jei jūs būtumėte tėvai, kas jums keltų nerimą? Pasistenkite parodyti tėvams, kad jūs juos suprantate.
- Kalbėdami su tėvais išsiaiškinkite, kas, jų manymu, padėtų vaikui. Ką jie mano apie tikslus ir būdus jiems pasiekti? Kas, tėvų nuomone, gali būti naudinga jų vaikui?
- Sužinokite, kas jaudina susirinkusiuosius. Kas, jų manymu, turėtų pasikeisti? Ar keliama lūkesčiai yra realūs ir pasiekiami?
- Pasvarstykite, kas apsunkina jūsų bendradarbiavimą. Galbūt tėvai jaučiasi kaltinami, kad jų vaikas elgiasi blogai. Galbūt įstaigoje pedagogai jaučiasi kaltinami, nes nėra pažangos ir pokyčių, patiria nesėkmes ir jaučiasi atsidūrę beviltiškoje situacijoje.
- Pastebėkite teigiamas puses. Kas vaikui sekasi namuose ir ugdymo įstaigoje, kokių stiprybių jis turi? Kokių efektyvių pokyčių pasiekta?
- Kalbėdami vartokite neutralius terminus, pvz., nerimą kelia vaiko elgesys, išvengdami žodžio „agresyvumas“; vaikui reikalinga parama, vietoj „vaikui nesuteikė pagalbos“.
- Leiskite visiems dalyvaujantiems asmenims išsakyti savo požiūrį, aptarti perspektyvas / galimybes, kurias jie mato.
- Susilaikykite nuo vertinimų. Jei nesutinkate su nuomone, geriau klauskite, kaip tai gali padėti ar pakeisti esamą situaciją?

- Suteikite teigiamą grįžtamąjį ryšį, padėsinkite.
- Pasitikslinkite, ar teisingai supratote susitikimo dalyvių lūkesčius, ateities perspektyvas.
- Jei tėvai turi specialių prašymų, pasitikslinkite, dėl ko, jų manymu, tai reikalinga? Pasitikslinkite klausdami, kokią naudą, jų manymu, iš viso to gaus vaikas?
- Pasistenkite išlaikyti balansą kalbėdami apie vaiko sunkumus, įterpdami teigiamus ir neigiamus komentarus \ pastebėjimus.
- Apibūdinkite vaiko elgesį ir venkite pateikti skubotas išvadas.
- Klausimams spręsti pasitelkite minčių lietaus metodą.
- Apsvarstykite, ar turite pakankamai išteklių problemoms spręsti.
- Panagrinėkite, ar svarbu ir reikalinga įtraukti mokyklos, įstaigos bendruomenę į problemų sprendimų paieškos procesą.
- Susitikimo pabaigoje apibendrinkite diskusiją, pristatykite planą, kokių veiksmų toliau imsis tėvai ir pedagogai.
- Suplanuokite tolesnius žingsnius ir būsimus susitikimus.
- Dar kartą peržiūrėkite susitikimo tikslus ir aptarkite, ar jie buvo pasiekti.
- Užsirašykite idėjas būsimam susitikimui, pagalvokite, kaip galėtumėte dar paskatinti jūsų tarpusavio bendradarbiavimą.

Šaltinis: *Teaching Students with Autism Spectrum Disorders.*
Alberta learning Canada, 2003, p. 21–24.

DĖMESIO!

Atkreipkite dėmesį į aplinką, kurioje planuojate susitikti su tėvais. Pagalvokite, kokia tai būtų vieta? Kur galėtumėte netrukdomai su jais kalbėtis? Susitikti su tėvais galima ne tik oficialioje aplinkoje. Aptarti vaiko dienos pasiekimus ar įvykius, jo savijautą galima ir klasėje, koridoriuje ar lauke, tėvams atlydint vaiką į užsiėmimus ar palydint juos iš įstaigos. Skirkite pakankamai laiko susitikimui ir neskubėkite. Taip parodysite tėvams, kad jų situacija jums rūpi.

KAIP TĖVAI DALYVAUJA UGDYMO IR PAGALBOS VAIKUI PROCESĖ?

Planuodami ugdymą ir pagalbą vaikui, siekdami pokyčių ir ieškodami geriausių sprendimų, įtraukite tėvus, leiskite jiems dalytis savo idėjomis ir išbandytais metodais.

AR TĖVAI ĮTRAUKTI Į INDIVIDUALIAUS PAGALBOS IR ELGESIO INTERVENCIJOS PLANŲ SUDARYMO PROCESĖ?

Rengdami individualų pagalbos vaikui ar elgesio intervencijos planus, būtinai į šį procesą įtraukite tėvus ar net patį vaiką. Galbūt tėvai konsultuojasi su kitais specialistais, kurie nepriklauso jūsų įstaigai? Paprašykite jų šių specialistų rekomendacijų, pasiūlymų ir idėjų pasirenkant strategijas. Pasitelkite į pagalbą kitus savo įstaigos specialistus, jei manote, kad tai yra reikalinga.

AR TĖVAI ĮTRAUKTI Į ELGESIO KRIZĖS PLANŲ? Jei stebite nepageidautiną vaiko elge-

sį, kuris gali būti pavojingas jam pačiam arba kitiems, tarkitės su tėvais dėl galimų pagalbos vaikui būdų. Aptarkite su tėvais ir kartu sudarykite krizinio elgesio planą, kuris leis geriau pasiruošti tiems momentams, kai vaiką apima labai intensyvios emocijos arba jis patiria emociinę perkrovą. Sudarydami elgesio krizės planą kartu su tėvais, jei įmanoma – ir su vaiku, į planą įtraukite ir tuos būdus ar strategijas, kurie geriausiai padėtų vaikui nurimti. Kartu aptarkite emocinės pusiausvyros, emocijų reguliavimo būdus, planuokite, kaip mokysite vaiką šių įgūdžių namuose ir ugdymo įstaigoje. Krizės planas padės žinoti:

- ką daryti, kad būtų išvengta krizės momento;
- ką daryti, jei vaiko elgesys taps nebekontroliuojamas;
- kaip padėti vaikui greičiau atgauti jėgas.

Į KĄ VERTA ATKREIPTI DĖMESĮ?

SVARBIAUSI ASPEKTAI, KURIE LEIS JUMS EFEKTYVIAU BENDRADARBIAUTI SU TĖVAIS

1. Šeimos, vaiko situacijos pažinimas.
2. Informacijos apie vaiką surinkimas.
3. Santykių su šeima kūrimas ir palaikymas.
4. Bendradarbiavimo nuoseklumas.
5. Susitikimų planavimas.
6. Komunikacija su tėvais.
7. Tėvų pagalba ir įtraukimas. Leiskite tėvams jaustis kompetentingiems ugdyti savo vaiką.
 - Suteikite tėvams kuo daugiau žinių, informacijos apie autizmo spektro sutrikimus ir apie vaiko ugdymo ypatumus. Padėkite jiems pažinti šių sutrikimų turinčius vaikus.
 - Suteikite tėvams galimybę dalytis savo kompetencijomis. Tėvai geriausiai pažįsta savo vaiko ypatumus ir gali sėkmingai dalyvauti jo ugdymo procese.
8. Atsakomybės prisiėmimas. Pasidalykite aiškiais atsakomybėmis. Svarbu aiškiai apsibrėžti, kas už ką bus atsakingas: už kokią sritį bus atsakingi tėvai namuose ir už kokią sritį bus atsakingi pedagogai ugdymo įstaigoje.
9. Pagarba ir pasitikėjimas. Nepavyks sukurti pasitikėjimu grįsto santykio, jei bendraudami sieksite ko nors išvengti, nutylėti. Atvirai išsakykite savo nuomonę ir leiskite kitiems ją išsakyti, ieškokite kompromisų.
10. Kontrolės, nusiskundimų atsisakymas.
11. Pagarbus požiūris į vaiką. Pastebėkite vaiko stiprybes, raskite, kuo pasidžiaugti susitikimuose su tėvais. Parodykite tėvams, kad vaikas ir jo gerovė yra svarbiausia.
12. Koncentravimasis į tikslus. Neeikvokite energijos savo pozicijai ginti.
13. Susitelkimas siekti bendro tikslo.

NUOLAT PASITIKSLINKITE:

- Koks santykis, ryšys palaikomas su tėvais?
- Ar tėvai jaučiasi išklausyti, suprasti?
- Ar tėvai jaučia Jūsų paramą?
- Ar santykis su tėvais lygiavertiškas?
- Ar sutinkate su tuo, kad jūs ne viską žinote?
- Ar aiškūs lūkesčiai?
- Kada ir kaip dažnai susitinkate su tėvais?
- Ar tikite vaiku, ar pastebite tai, ką jis daro gerai?
- Ar kartu laikotės nuoseklumo, tęstinumo?
- Kaip komunikuojate su tėvais? Kokiais būdais? Ar kalbatės apie vaiko elgesio pasikeitimus?
- Kiek prisiimate atsakomybės, lyderystės?
- Kaip parodote, kad su tėvais siekiate to paties – vaiko gerovės?

Pagalvokite, kas svarbiausia šiame procese? Kas jums svarbiau? Pasižvelkite susitelkti bendram tikslui – kaip jūs galite padėti vaikui? Tai būtų pagrindinė mintis, siekiant bendradarbiavimo ir planuojant tolesnę pagalbą vaikui.

LITERATŪRA

1. Aich G., Behr M. Gesprächsführung mit Eltern. Beltz Verlag, 2015, p. 272.
2. Ališauskas A., Ališauskienė S., Kairienė D. Specialiosios ir specialiosios pedagoginės pagalbos teikimas. Mokinų specialiųjų poreikių tenkinimas inkluzinio ugdymo kontekste: Jungtinės Karalystės patirtis. Specialusis ugdymas. 2011, 1(24), 75–90.
3. Astapovičienė E. Tėvų ir mokytojų bendradarbiavimo kokybė specialiojoje mokykloje. Magistro darbas, 2019.
4. Grigėnaitė J. Ankstyvojo amžiaus autizmo spektro sutrikimų turinčių vaikų funkcinio elgesio vertinimas bendradarbiaujant šeimoms ir logopedui. Magistro baigiamasis darbas, 2019.
5. Januškevičiūtė A. Pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas, ugdant autizmo spektro sutrikimų turinčius vaikus abilitacijos įstaigoje. Bakalauro darbas, 2015.
6. Kišonienė R., Dudzinskienė R. Mokinio, turinčio specialiųjų ugdymo (-si) poreikių, ugdymo turinio individualizavimas. Rekomendacijos mokytojams, ugdantiems skirtingų poreikių ir gebėjimo mokinius. 2007. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas_pagrindinis_ugdymas_spec/Knyga_apie_individualizav.pdf.
7. Leliūgienė I., Kaušylienė A. Tėvų vaidmuo kuriant saugią socialinę mokyklos bendruomenės aplinką. Socialinių vertybių ugdymas. 2012, p. 18–33.
8. Miltenienė L. Bendradarbiavimo modelio konstravimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius. Daktaro disertacija (socialiniai mokslai, edukologija (07 S)). 2005.
9. Miltenienė L. Bendradarbiavimo realybė tenkinant vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius bendrojo lavinimo mokykloje. Specialusis ugdymas. 2005, 2(13), 34–44.
10. Teaching Students with Autism Spectrum Disorders. Alberta learning Canada, 2003, p. 21–24.
11. Valantinas A., Čiuladienė G. Tėvų į(si)traukimas į vaikų ugdymą: ar tai problema Lietuvos mokyklose? Socialinis darbas. 2012, 11(2), 401–410.